

DVA DESETLJEĆA HRVATSKOG STUDIJA NA
SVEUČILIŠTU MACQUARIE U SYDNEYJU

Luka Budak, Macquarie University

Prvi studij hrvatskoga jezika u svijetu

Hrvatski se jezik kao samostalan i samobitan predmet počeo predavati na *Sveučilištu Macquarie* u Sydneyju 1983. godine. Naime, te godine ondašnji *Fakultet modernih jezika* ovoga sveučilišta uvodi u svoj nastavni program studij hrvatskoga, poljskoga i srpskoga jezika. Odmah sljedeće školske godine uslijedilo je uvođenje makedonskoga i ukrajinskoga, a 1985. i 1986. slovenskoga i ruskoga. Bio je ovo pomalo neobičan početak za sve nas koji smo bili navikli da rusistika ima prevlast i da na mnogim fakultetima i katedrama slavistike slovi kao prvi ili čak kao jedini slavistički predmet.

Mi, onda mladi slavisti i kroatisti, bili smo oduševljeni ovim sasvim novim pristupom slavistici koji se temeljio na stvarnim potrebama šire australske zajednice, ali i ponudi mogućnosti studiranja manjih slavenskih jezika za kojima smo kao studenti tragali po australskim, američkim i kanadskim slavističkim katedrama. Posebno je godila činjenica da se u ovim novim okolnostima hrvatski jezik oslobodio nasilničkoga i 'bratskoga' zagrljaja srpskoga jezika! Do ovoga je došlo ponajprije zahvaljujući neumornom i konstruktivnom lobiranju Hrvata i hrvatskih društava, ali zahvaljujući i izvanrednoj moći zapažanja australskih političara na obje razine politike – federalnoj i državnoj. Iako mi još uvijek sve pojedinosti oko priznavanja hrvatskoga jezika kasnih sedamdesetih godina i predradnje oko njegova uvođenja na *Sveučilište Macquarie* ranih osamdesetih godina nisu posve poznate, usudujem se reći, i mislim da to nije naodmet ovdje zabilježiti, da su - *Središnji odbor hrvatskih etničkih škola u NSW* (kojemu je na čelu tada bio pokojni Zorislav Šimundža, i kojemu je bliski suradnik i savjetnik bio fra Gracijan Biršić), *Hrvatski međudruštveni odbor za zajedničku suradnju u NSW* (kojemu je tada predsjedavao gosp. Gojko Nakić a tajnica

bila Barbara Zaher) i *Slobodni hrvatski radio program* na 2SER-FM (glavna i odgovorna urednica ovoga programa bila je Barbara Zaher) – odigrali značajnu, ako ne i glavnu, ulogu. Kad već ovako evociram sjećanja, onda mislim da je isto tako bitno ovdje zabilježiti i to da su navedene hrvatske udruge njegovale dobre odnose i usko surađivale s kolegom dr. Peterom Hillom uoči uvođenja studija hrvatskoga jezika, dakle neposredno prije nego što je dr. Hill postao prvim ravnateljem *Katedre za slavenske jezike* i jednim od predavača hrvatskog jezika 1983. godine.

Uvođenjem studija hrvatskoga jezika, *Sveučilište Macquarie* postalo je jedna od prvih visokoškolskih ustanova u svijetu koja je svojim studentima ponudila ovakav kroatistički program. Ovdje su hrvatski jezik i kultura našli svekoliku akademsku i kulturološku slobodu. Oni tu slobodu i danas uživaju, a *Sveučilište Macquarie*, po svojem nastavnom programu i po jedinstvenom ustroju *Centra hrvatskog studija*, i poslije dvadeset godina stoji u prvim redovima među visokoškolskim ustanovama u cijelome svijetu.

Programi, studenti, nastavnici

Tijekom ova dva desetljeća program *Hrvatskog studija* se mijenjao i upotpunjavao više puta, već prema potrebama studenata i u skladu s promjenama u ustroju sveučilišta koje su se događale u drugoj polovici devedesetih godina sada već minuloga stoljeća. Tako se od inauguralne 1983. godine do danas *Hrvatski studij* razvio s tri početna predmeta na prvoj godini do cjelokupnog trogodišnjeg programa od ukupno šesnaest nastavnih predmeta. Moramo ovdje također zabilježiti da uz dodiplomski program *Hrvatski studij* nudi i poslijediplomski studij na tri razine (BA Hons; MA i PhD), a od 2000. godine studenti mogu upisati jedinstvene u svijetu programe «Certificate in Croatian» i «Diploma in Croatian». Zahvaljujući pomoći i odličnoj suradnji s *Ministarstvom znanosti i tehnologije* Republike Hrvatske, naši studenti imaju izvanrednu mogućnost studiranja u Hrvatskoj, tako je dvoje naših studenata u listopadu 2002. godine studiralo hrvatski na jednosemestralnom studiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

U ovih dvadeset godina broj se upisanih studenata na *Hrvatskom studiju* mijenjao godinu za godinom, on je naizmjenice rastao i (o)padao, kao što su uostalom godinama nestalni bili i upisi na svim drugim europskim jezicima našega sveučilišta i mnogih drugih sveučilišta po svijetu. Unatoč tim, nekad manjim a nekad većim oscilacijama, od 1983. godine do danas na *Hrvatskom je studiju* bilo upisano više od 2000 Australaca svih dobi i svih mogućih podrijetla. Ovako su izgledali upisi na *Hrvatski studij* od godine do godine:

Godina	Broj upisa
1983.	50
1984.	178
1985.	150
1986.	149
1987.	122
1988.	94
1989.	126
1990.	80
1991.	137
1992.	119
1993.	147
1994.	123
1995.	112
1996.	83
1997.	103
1998.	87
1999.	92
2000.	73
2001.	82
2002.	105

U početnim godinama studija najviše su to bili mladi ljudi, djevojke i momci, kćeri i sinovi Hrvata, čiji su roditelji dospjeli u zemlju pod Južnim križem pedesetih i ranih šezdesetih godina. Među njima je bilo i samih emigranata i iseljenika, kao naprimjer pokojni fra Mato Bonić iz Canberre, ali i lijep broj nešto mlađih od njega, koji su iz domoljublja i nacionalnoga ponosa htjeli i željeli studirati hrvatski, obnavljati ga i ponavljati, uživati u

svojoj materinskoj hrvatskoj riječi i njegovati je daleko od domovine Hrvatske; bilo je i onih čiji su predci stigli u Australiju još za vrijeme Austro-Ugarske vladavine u Hrvatskoj.

Danas, prezimena kao što su Collins, Kafkis, Norford, Wright, Chidiac, Noppert, Millner, Bell, Welch, Scott, Francke, Frantzenkakis itd., nisu više neobična na *Hrvatskom studiju*. I dok ovdje bilježim svoja sjećanja o *Hrvatskom studiju* i brojnim njegovim studentima, na pamet mi pada pismo koje nedavno primih elektroničkom poštom, na iznimno lijepom i dobrom hrvatskom, od jednog našeg bivšega dopisnog studenta. Budući da se radi o 20. obljetnici *Hrvatskog studija*, i budući da me mnogi Hrvati uvijek zapitkuju gdje su vam vaši studenti i što rade, evo jedinstvene prigode da barem nekima djelomično odgovorim upravo pismom mladoga Australca, koje se izvanredno uklapa u ovaj sadržaj uspomena i koje ovdje prenosim doslovce i u cijelosti:

Poštovani Luka Budak!

Nadam se da ste dobro. Drago mi je što ste još uvijek docent na Sveučilištu Macquarie. U davnim sam školskim godinama 1985. i 1986. pohadao tečajeve hrvatskog jezika kao izvanredni student. (Kladim se da sam jedan od rijetkih studenata britanskog porijekla koji su upisali hrvatski!) Inače sam studirao germanistiku i rusistiku na sveučilištu ANU. Mene se sigurno ne sjećate jer, nažalost, nismo imali priliku da se lično upoznam. Pretpostavljam da i Vi rado čujete vijesti od starih studenata, pogotovo kada su dobre. Evo, mogu Vam reći da sam početkom ove godine stekao NAATI-ovu kvalifikaciju 'Prevoditelj s hrvatskog jezika na engleski jezik', položivši odgovarajući ispit u Canberri krajem prošle godine. Hrvatskim se jezikom već godinama služim u profesionalnoj, prevoditeljskoj praksi. Tako sam od 1995. do 2000. godine puno prevodio za izbjeglice iz Bosne (uglavnom za Bošnjake, no djelomice i za Hrvate prognane iz Hercegovine i Srednje Bosne). Na osnovi toga uključen sam u popis prevoditelja s «bosanskog/hrvatskog/srpskog jezika» kod Haaškog suda. Eto, toliko novosti. Kako vidite, dosta sam napredovao u jeziku. Iako sam tijekom godina ulagao dosta vlastita napora i izvukao veliku korist iz specijalizacije u Zagrebu 1987.-1988. godine, moram se ujedno zahvaliti Vama i Gracijanu Biršiću na tome što ste mi prenosili temeljna znanja hrvatskog jezika.

Pozdravite Gracijana od mene, ako ga vidite.
Svega najljepšega Vam želi
Will Firth

Will Firth
10437 Berlin, Germany

Treba na ovome mjestu istaknuti da nam ovakve vijesti od naših bivših studenata čine veliko zadovoljstvo i daju svježeg poleta i volje, međutim, moram ovdje također podsjetiti da gosp. Will Firth nije naš jedini slučaj čiji nas uspjeh raduje i čini nam neizmjereno zadovoljstvo; lijep je broj studenata *Hrvatskog studija* koji se nalaze na visokim i važnim položajima drugdje u svijetu i koji mogu biti i Hrvatskoj i Australiji na ponos! Kako bismo sasvim rasvijetlili značajnost i značenje *Hrvatskog studija* onima koji to ne vide ni nakon 20 godina, čini mi se da ćemo se jednoga dana, i to vrlo brzo, morati najozbiljnije pozabaviti upravo ovom temom!

Na *Hrvatskom studiju* u ovih proteklih dvadeset godina bili su zaposleni sljedeći predavači: dr. Peter Hill, prof. fra Gracijan Biršić, gđa Ana Zubak (kasnije Bruning), gđa Irena Šmit, dr. Vinko Grubišić, dr. Boris Škvorc i pisac ovih redaka. Uz svoje nastavne obveze, koordinaciju određenih tečajeva, brigu o programu i cjelovitoj administraciji, predavači na *Hrvatskom studiju* sudjelovali su i na većem broju projekata *Hrvatske znanstvene zaklade* i šire hrvatske zajednice. Ovdje vrijedi spomenuti aktivnosti u predstavljanju hrvatskog jezika na izložbama *Language Expo* u Melbourneu (1992), Brisbaneu (1994) i Sydneyju (1996). Tu su i brojna sudjelovanja na kongresima, izložbama hrvatske umjetnosti, ljetnim školama hrvatskog jezika i kulture i drugim znanstvenim skupovima u Hrvatskoj, Australiji, Kanadi, Sjedinjenim Američkim Državama, uređivanje časopisa *Croatian Studies Review* itd.

Danas u *Centru hrvatskog studija* rade samo dvije osobe: dr. Boris Škvorc i pisac ovoga članka koji je, usput budi rečeno, i ravnatelj *Centra*.

Zaklada i Centar hrvatskog studija*

Studij hrvatskoga jezika, i drugih jezika zajednice, potmogla je u početku Federalna vlada Australije trogodišnjom potporom u sklopu programa podrške jezicima zajednica. Međutim, već na samome početku bilo je izričito naglašeno da će brigu o jezicima zajednice, poslije isteka državne potpore, morati preuzeti same etničke zajednice, zapravo njihove zaklade - koje bi te zajednice trebale ustrojiti, specifično za ovu svrhu - ako budu htjele da njihovi jezici o(p)stanu kao nastavni sveučilišni predmeti na dulji rok.

Tadašnji predavači hrvatskog jezika, dr. Peter Hill, fra Gracijan Biršić i pisac ovoga članka, prenijeli su odmah ovu poruku hrvatskoj zajednici Sydneyja i u suradnji sa *Središnjim odborom hrvatskih etničkih škola u državi NSW, Hrvatskim katoličkim centrom* u Summer Hillu, *Hrvatskim klubom 'Kralj Tomislav'*, *Hrvatskim društvom 'Sydney'* sa sjedištem u Punchbowlu i *Hrvatskim kulturnim društvom 'Bosna'*, 28. kolovoza 1984. godine u *Hrvatskom društvu 'Sydney'* u Punchbowlu osnovali *Hrvatsku znanstvenu zakladu za Australiju i Novi Zeland*. Od samog njezinog utemeljenja *Zaklada* daje potporu *Hrvatskom studiju* i vodi brigu o njegovoj opstojnosti, a od 1994. godine osigurava sredstva za održavanje *Centra hrvatskog studija* i brine o njegovu kontinuitetu.

Budući da u *Zakladu* ne pristiže neka značajnija pomoć iz hrvatske australske Zajednice već više od jednog desetljeća, od 1998. godine financijsku potporu *Centru hrvatskog studija* daje *Ministarstvo znanosti i tehnologije* Republike Hrvatske. Upravo nešto prije godinu dana u *Zakladi* smo pokrenuli projekt 'Pet tisuća hrvatskih domoljuba i(li) hrvatskih društava u Australiji po \$100 godišnje u sljedećih pet godina' u nadi da ćemo na ovaj

---

* O *Zakladi* i *Centru* prilično iscrpno je pisao kolega Škvorc u prošlogodišnjem *Hrvatskom iseljeničkom zborniku* ('Hrvatski studiji u Sydneyju', 2002:172.) pa ovdje ne bih htio ponavljati mnoge činjenice koje su već objelodanjene na tom mjestu.

način trajno riješiti pitanje opstojnosti *Centra hrvatskoga studija* i probleme financiranja studija s kojima se hrvemo evo već skoro punih dvadeset godina. Od ukupno 7000 poslanih pisama na adrese hrvatskih domaćinstava, hrvatskih ustanova i društava samo u državi New South Wales, te uz vrlo dobru promidžbu projekta u hrvatskim tiskovnim medijima, prvenstveno *Novoj Hrvatskoj*, *Hrvatskom tjedniku Spremnost* i *Hrvatskom vjesniku* do sada smo dobili tek oko 150 odgovora podrške! Ako uzmemo u obzir činjenicu da se u posljednjem popisu australskog pučanstva 2001. godine oko 105,000 ljudi izjasnilo da u kući govore hrvatski, onda nas polučeni rezultati u našem projektu upućuju, najblaže rečeno, na ozbiljno razmišljanje!

Centar hrvatskog studija, od svoga utemeljenja 1994. i svoga službenoga otvorenja 1998. godine, djeluje kao 'national provider' programa hrvatskoga studija za cijelu Australiju, on osigurava program studiranja hrvatskog jezika, kulture, književnosti i povijesti na dodiplomskoj i poslijediplomskoj razini. Od 1998. godine *Hrvatski studij* je koncipiran i organiziran kao istraživački i nastavni *Centar* s pravom na vlastitu izdavačku i samostalnu nastavnu i znanstvenu djelatnost, a od 1997. godine *Centar hrvatskog studija* izdaje stručni časopis *Croatian Studies Review*, prvi kroatistički časopis na engleskom jeziku koji izdaje jedna sveučilišna naklada. U prošle tri godine *Centar* je samostalno i u suradnji s ustanovama iz Hrvatske izdao osam knjiga, uglavnom projekata koji su napravljeni u suradnji sa širom hrvatskom zajednicom Australije i Novog Zelanda.

Hrvatska znanstvena zaklada i *Hrvatski studij* bili su priređivači i domaćini tri znanstvena skupa: 1988., 1993. i 1997. godine. Skup 1988. godine bio je na temu 'Hrvatska i Hrvati u 20. stoljeću: opažanja i stvarnost' i na njemu se okupilo više od trideset sudionika sa svih strana svijeta. Nadamo se da ćemo jednoga dana naći vremena i sredstava i objelodaniti cjelovite radove i rasprave s toga povijesnoga simpozija. U listopadu 1993. Tijekom najgore agresije na Hrvatsku, *Zaklada* je sazvala drugi međunarodni skup na doličnu temu: 'Hrvatska i Hrvati: mitovi i istina'. Svrha skupa je bila obilježavanje 10. obljetnice *Hrvatskog studija*, ali ništa nam manje nije bilo stalo ni do toga da ovim skupom (raz)otkrijemo i demantiramo neistine i izmišljene mitove o

Hrvatskoj i Hrvatima kako u 20. stoljeću tako i u vrijeme Domovinskoga rata. Treći simpozij u travnju 1997. bio je na temu 'Hrvatska zajednica u Australiji i australska raznolikost: tekuća iskustva i pogled u budućnost'. Njime smo htjeli raščlaniti mjesto hrvatske zajednice u mozaiku australskoga multikulturalizma i odrediti neke dugoročnije smjernice za budućnost naše hrvatske zajednice.

Centar hrvatskog studija i Hrvatska znanstvena zaklada pripremaju i četvrti znanstveni skup u travnju mjesecu 2003. godine koji će se održati u sklopu obilježavanja 20. obljetnice studija hrvatskoga jezika.

Dostignuća i vizija budućnosti

U ovih dvadeset godina *Hrvatski je studij* postigao zavidne rezultate u svakom smislu. Ako samo podsjetimo da se hrvatski jezik jedini od svih jezika zajednice o kojima je ovdje bilo riječi uspio održati*, uz ruski naravno, i cijelo ovo razdoblje svojim studentima nuditi istovrijedan i kvalitetan program poput onih na francuskome, njemačkome i talijanskome, onda to dosta govori samo za sebe. Prosječan broj upisa na Hrvatski studij bio je oko 110, što se opet može usporediti s brojem upisa na ruski. Naime, nekih je godina hrvatski imao nešto više upisa a nekih nešto manje od ruskoga; ovo nije neznatan podatak ako se uzme u obzir da ruski ima više od sto milijuna govornika i da se zbog toga, kao i zbog drugih razloga u koje ovdje ne želim ulaziti, smatra jednim od 'velikih' svjetskih jezika! Više od svega, međutim, oduševljava činjenica što je hrvatski jezik prihvaćen u široj australskoj zajednici kao jedan od jezika te zajednice. To najbolje pokazuje upis studenata neHrvata koji posljednjih godina zna doseći čak i do 30% ili više.

Kakve su perspektive *Centra hrvatskog studija*? To će, prije svega, diktirati financijske mogućnosti. Raščlamba ili analiza trenutne situacije i strateško planiranje za budućnost počela je

---

* Studij *slovenskoga* se ugasio još prije tri godine, *ukrajinski* stagnira i polako se gasi, *makedonski* i *srpski* svedeni su na simbolični minimum, jedino se *poljski* malo počima buditi od ove godine!

upravo u vrijeme pisanja ovoga članka. Prvi i još uvijek prilično sirovi i neobrađeni podatci, od onih demografskih iz prošloga popisa australskoga stanovništva, preko dugoročno nedefinirane financijske konstrukcije studija, do (ne)razumijevanja i (ne)prepoznavanja potreba *Centra hrvatskog studija* i *Zaklade* kao 'nedovršenog projekta' u široj hrvatskoj zajednici, upućuju, već u ovoj ranoj fazi, na to da već sada moramo početi poduzimati nove, konkretne i konstruktivne korake i projekte ako u sljedećem desetljeću želimo imati kvalitetan i moderan studij hrvatskoga jezika i hrvatske kulture na području cijele Australije.

Summary

TWO DECADES OF CROATIAN STUDIES AT MACQUARIE UNIVERSITY IN SYDNEY, AUSTRALIA

Croatian language as an independent subject was introduced at Macquarie University in Sydney in February 1983 thanks to tireless lobbying of the members of Croatian community, Croatian Australian organisations and exceptional power(s) of observation of Australian politicians on both State and Federal level. The preparatory steps in the late 1970s and the main role in introducing Croatian language into Macquarie University curricula in the early 1980s were played by the Central Council of Croatian Ethnic Schools in NSW headed by the late Zorislav Šimundža (who was immensely assisted by Fr Gracijan Biršić), the Croatian Intercommittee Council of NSW led by Gojko Nakić and Barbara Zaher, and the Free Croatian radio Program on 2SER-FM, the editor of which was B. Zaher. These Croatian organisations worked very closely with Dr Peter Hill, the first Head of the Department of Slavonic Languages and one of the lecturers in Croatian in 1983.

By introducing the Croatian language, Macquarie University became one of the first tertiary institutions in the world to offer a program in Croatian Studies; here both the Croatian language and

Croatian culture could be studied with a complete academic and cultural freedom. They still enjoy that freedom to this very day and Macquarie University, thanks to the unique features of its Croatian Studies Centre, stands out among the world's academic institutions offering program in Croatian Studies.